

Målnummer:	T165-06	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2007-10-09		
Rubrik:	Strikt ansvar har inte ansetts föreligga för skador som orsakats av en explosion genom brand eller tryckvåg.		
Lagrum:	1 §, 3 § och 4 § miljöskadelagen (1986:225)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none"> • NJA 1991 s. 720 • NJA 1996 s. 634		

REFERAT

I Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolags (fortsättningsvis Trossings) lokaler i Emmaboda inträffade den 21 maj 1992 kl. 19.20 en explosion. Explosionen orsakades av att gasol, som användes i verksamheten, läckt ut i lokalerna och därefter antänts. Trossings byggnad blev totalförstörd. Ett flertal byggnader i närheten fick omfattande skador.

Trossings omfattades vid tiden för explosionen av en ansvarsförsäkring i Wasa Sakförsäkrings AB (numera Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag, här betecknat Länsförsäkringar).

Försäkringsaktiebolaget Skandia (numera If Skadeförsäkring AB, här betecknat If), som var försäkringsgivare för två företag, vilka båda hade lokaler på fastigheter som gränsar till den där explosionen inträffade, betalade försäkringsersättning med 10 373 575 respektive 72 260 kr till sina försäkringstagare för skador orsakade av explosionen. Enligt försäkringsvillkoren övertog If försäkringstagarnas rätt att kräva den som var ansvarig för skadorna.

Kalmar tingsrätt

If väckte vid Kalmar tingsrätt talan mot Trossings och yrkade förpliktande för Trossings att till If betala 10 000 000 kr jämte ränta. Kapitalbeloppet nedsattes senare till 5 000 000 kr. Som grund för käromålet anförde If att Trossings bar ett strikt ansvar enligt miljöskadelagen för skador uppkomna i företagets verksamhets omgivning orsakade av att explosion uppstått i verksamheten. If hänförde sig till miljöskadelagen (1986:225) 3 § första stycket 8 under påstående att skadorna förorsakats genom "annan liknande störning". If förklarade sig ha riktat regresskrav mot Trossings ansvarsförsäkringsgivare Länsförsäkringar, som dock hade avvisat kravet. Det i målet yrkade beloppet motsvarade enligt If Trossings försäkringsskydd enligt ansvarsförsäkringen.

Trossings bestred käromålet men vitsordade att If hade utgett ersättning med angivna belopp. Trossings gjorde gällande att det inte var fråga om "en annan liknande störning" och anförde vidare att omständigheterna var sådana att det

fanns skäl att jämka If:s skadeståndskrav till 0.

If anförde till utveckling av sin talan bl.a. Vid Trossings tillverkades glas till kupade rutor till möbler och dörrar av olika slag. För ändamålet fanns en gasol driven ugn. Gasoltanken fanns utomhus. Från tanken leddes gasen genom en markledning in i byggnaden till en fördelningslåda. Från denna leddes gasen via en ledning och en slang fram till ugnens reglerutrustning. Denna var så konstruerad att den automatiskt skulle stänga av gastillförseln när rätt temperatur uppnåtts. I anslutning till gasoltanken fanns en avstängningsventil. Enligt företagets rutiner stängdes aldrig ventilen vid arbetsdagens slut, utan man förlitade sig på att reglerutrustningen fungerade. Exakt var i gasolanläggningen läckan uppstått har inte gått att fastställa eftersom byggnaden blev totalförstörd. Sprängämnesinspektionen och polisen har dock konstaterat att läckan uppstått någonstans mellan fördelningslådan och ugnen och att gasen, till följd av att den är tyngre än luft, sjunkit ner i byggnadens källarplan där den antänts, troligen av oljepannan. Gasolanläggningen användes fram till klockan 20.00 på kvällen den 20 maj. Således har fel, läckage, uppstått på anläggningen någon gång inom de därefter följande 23 timmarna, det vill säga under tiden fram till explosionen. Ingen person har varit inne i lokalerna under denna tid. Det är naturligtvis uteslutet att gasol skulle ha läckt ut dagen innan explosionen eftersom detta dels skulle ha märkts, gasol har en karakteristisk lukt, och dels skulle explosionen i så fall ha inträffat redan då.

Trossings vitsordade If:s redogörelse för explosionsförloppet.

Trossings väckte vid tingsrätten talan mot Länsförsäkringar med yrkande att Länsförsäkringar, för det fall Trossings skulle förlora målet mot If, skulle förpliktas att till Trossings utge 5 000 000 kr jämte ränta. Som grund för sin talan anförde Trossings att försäkringsersättning skulle betalas eftersom det var fråga om en plötslig och oförutsedd händelse.

Länsförsäkringar bestred Trossings talan och anförde i första hand att kravet var preskriberat, i andra hand att skadorna inte omfattades av försäkringen. Enligt Länsförsäkringar var det fråga om en miljöskada och enligt bolagets allmänna försäkringsvillkor K50 var miljöskador undantagna om inte ett fel tillfälligt hade begåtts, vilket inte var fallet.

Tingsrätten beslöt om gemensam handläggning av de båda målen. Sedan tingsrätten prövat Länsförsäkringars invändning om preskription förklarade Göta hovrätt genom lagakraftvunnen dom den 25 april 2001 att Trossings anspråk mot Länsförsäkringar inte var preskriberat.

Tingsrätten (lagmannen Lars Annerén, rådmannen Leif Eriksson, fastighetsrådet Inge Jonsson samt två nämndemän) anförde i dom den 14 december 2004 bl.a.:

Trossings har till styrkande av att explosionen orsakades av en plötslig och oförutsedd händelse åberopat brandorsaksundersökningsprotokoll och rapport från Sprängämnesinspektionen.

LF har åberopat utdrag ur gällande försäkringsvillkor samt till styrkande av att felet inte uppstått oförutsett nyssnämnda rapport från Sprängämnesinspektionen.

I Sprängämnesinspektionens rapport har antecknats bland annat följande: Ägare till anläggningen har uppgivit att han hanterat denna på samma sätt i sju år före explosionen och att inget märkligt eller misstänkt förekommit och att han inte gjort några avvikande handgrepp före olyckan. Som tänkbara olycksorsaker anges

(1) Brukaren uppger att han saknar kunskap om gasolen och den anläggning som förbrukar den. Han har förlitat sig på entreprenören vid ombyggnaden och något underhållsbehov har han inte insett.

(2) Någon regelbunden kontroll av anläggningen har inte förekommit utanför den obligatoriska. Att kvalitén på anläggningen sakta sjunker med åren har inte medfört någon åtgärd eftersom det inte upptäckts. Rutinerna vid start och stopp har inskränkt sig till att slå på och av en strömbrytare som i sin tur påverkat en magnetventil.

(3) De äldsta delarna av anläggningen är över trettio år. Visuellt ger anläggningen i dessa delar ett omodernt och slitet intryck. Dessutom har vid ombyggnaden avstuck lämnats opluggade inomhus. Vid öppen eller läckande ventil strömmar gasen då rakt ut i rummet. Vidare är slangen V av icke brandhärdigt material. Hur avsticket vid Å sett ut framgår inte men det finns skäl att anta att där suttit en avstängningsventil. Det fria utloppet därifrån kan inte ha förekommit före olyckan.

Uppenbart har gas strömmat ut i en omfattning som ventilationssystemet inte kunnat avbörda. När gasen nått tändkällan (troligen oljepannan) i källaren har den antänts. Vad som varit läckkällan har inte kunnat fastställas, dock kan följande punkter tänkas:

(3a) Utströmning via brännarna. Ugnen har stängts endast via strömbrytare. Ugnen hade flamvakt vars funktion vid avstängd ugn dock är osäker. Vid något fel på styrutrustningen strömmar gasen, om lågan först slocknar, ut i lokalen. Händelseförloppet kan inte betecknas som alltför osannolikt.

(3b) Utströmning via någon av de öppna ventilerna Q, Ö eller eventuellt Ä. Händelseförloppet kan betecknas som mindre sannolikt men inte uteslutet.

(3c) Utströmning via slangen V som var lös i ena änden. Om den inte lossnat

som en följd av explosionen kan den lossnat av annat skäl och orsakat densamma. Slangen var fäst med vanlig slangklämma på ett rör utan särskild slanganslutning. Det kan spekuleras i om reglerventilen J felfungerat och skapat ett för högt tryck som slitit loss slangen. Reglerventilen är förstörd och dess inställning och eventuella felfunktion kan inte klargöras. Reglerventiler felfungerar dock stundtals och händelseförloppet kan inte betecknas som alltför osannolikt.

Tingsrättens bedömning.

Enligt 1 § miljöskadelagen bär Trossings ett strikt ansvar för skador uppkomna i företagets verksamhets omgivning. De i målet aktuella skadorna har uppkommit genom vad som i lagens 3 § 8 p. betecknas som annan liknande störning.

Den aktuella fastighetsförsäkringen K50:4 gäller enligt moment 12 p. 51 inte för skada som består i eller är en följd av skakning, buller, värme, luft, ljus eller annan sådan störning. Försäkringen gäller dock om skadan beror på att ett fel tillfälligt begåtts eller att fel plötsligt och oförutsett uppkommit på byggnad, anläggning eller anordning. Det har inte ens påståtts att anläggningen tidigare drabbats av någon felfunktion som inneburit att gas strömmat ut i lokalen. Enligt vad som antecknats i Sprängämnesinspektionens yttrande har ägaren till anläggningen uppgivit att denna hanterats på samma sätt i sju år före explosionen, att inget märkligt eller misstänkt förekommit och att några avvikande handgrepp inte gjorts före olyckan. Någon utredning i egentlig mening - fränsett ett allmänt uttalande om att anläggningens kvalitet på grund av ålder minskat och att ålder eller förslitning kan ha medverkat till läckaget - saknas. Mot bakgrund av det anförda finner tingsrätten att det är klart mera antagligt att gasutströmningen orsakats av plötsligt och oförutsett fel på anläggningen. Undantaget som innebär att försäkringen gäller trots att skadan varit en följd av vad som i moment 12 p. 51 anges som annan sådan störning är alltså tillämplig.

På grund av det anförda skall If:s talan mot Trossings och Trossings talan mot

Länsförsäkringar bifallas.

Domslut

Tingsrätten ålade Trossings att utge 5 000 000 kr jämte ränta till If samt

Länsförsäkringar att utge samma belopp jämte ränta till Trossings.

Göta hovrätt

Tingsrättens dom överklagades i Göta hovrätt av Trossings och av Länsförsäkringar.

Trossings yrkade att hovrätten skulle lämna If:s talan utan bifall.

Länsförsäkringar yrkade att hovrätten skulle lämna Trossings talan mot Länsförsäkringar utan bifall.

Hovrätten (hovrättsråden Björn Karlsson och Lars Holm, referent, fastighetsrådet Per-Gunnar Andersson samt tf. hovrättsassessorn Åsa Citron) anförde i dom den 6 december 2005:

Hovrättens domskäl

Parterna har i hovrätten åberopat samma omständigheter och grunder som vid tingsrätten.

Vid tidpunkten för olyckan gällde miljöskyddslagen (1969:387) och miljöskadelagen (1986:225). Genom ikraftträdandet av miljöskadelagen den 1 juli 1986 upphävdes de bestämmelser om ersättning vid olägenhet och skador som tidigare var intagna i 30-33 §§ miljöskyddslagen. Innehållet i bl.a. dessa paragrafer överfördes till miljöskadelagen.

Miljöskyddslagen var enligt dess 1 §, första stycket, tillämplig på

1. utsläppande av avloppsvatten, fast ämne eller gas i vattendrag, sjö eller annat vattenområde,
2. användning av mark, byggnad eller anläggning på sätt som eljest kunde medföra förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde om användningen ej utgjorde byggande i vatten,
3. användning av mark, byggnad eller anläggning på sätt som kunde medföra störning för omgivningen genom luftförorening, buller, skakning, ljus eller annat sådant om störningen ej var helt tillfällig.

Åtgärd eller användning som enligt vad nu sagts omfattades av lagen kallades enligt tredje stycket för miljöfarlig verksamhet.

Den i förevarande mål mest intressanta paragrafen i miljöskyddslagen var den sålunda till miljöskadelagen överförda 30 §, som hade följande lydelse: Den som orsakar olägenhet genom miljöfarlig verksamhet skall utge ersättning härför. Har olägenhet ej orsakats genom försumlighet, skall dock ersättning utgå endast om olägenheten är av någon betydelse och bara i den mån den ej skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena i orten eller till dess allmänna förekomst under jämförliga förhållanden. - Om ej annat följer av vad nedan sägs, skall ersättningen bestämmas enligt allmänna skadeståndsregler.

De övriga bestämmelser om ersättningar vartill hänvisas saknar intresse i nu aktuellt mål.

Vid införandet av miljöskadelagen diskuterade departementschefen i den allmänna motiveringen bl.a. vilka typer av störningar som skulle täckas av den nya lagen (se prop. 1985/86:83 s. 20 f.). I sammandrag gick diskussionen efter följande linjer. Det strikta skadeståndsansvar som gäller enligt 30 § miljöskyddslagen avser olika typer av störningar som anges i 1 § den lagen. Det är dock inte någon uttömmande beskrivning utan snarare en exemplifiering av de viktigaste störningstyperna. Ett strikt skadeståndsansvar enligt den nya miljöskadelagen bör avse skador som orsakas av sådana störningar som anges i miljöskyddslagen. När det gäller frågor om skadestånd framstår emellertid vissa störningstyper som mer frekventa än andra. Dessa störningstyper bör därför direkt framgå av den nya lagen, medan mindre frekventa störningstyper kan sammanfattas under ett samlande begrepp av samma slag som avslutar miljöskyddslagens uppräkningslista av störningstyperna. En strävan bör vara att när miljöskyddslagens bestämmelser nu ersätts av bestämmelserna i miljöskadelagen undanröja oklarheter som rått huruvida vissa typer av störningar omfattas av miljöskyddslagens skadeståndsbestämmelser. Vatten- och luftföroreningar samt buller och skakningar är sådana störningar som anges uttryckligen i miljöskyddslagen. Dessa bör omfattas även av nya miljöskadelagen. Förorening av grundvatten nämns inte i miljöskyddslagen, men den nya skadeståndsrättsliga lagstiftningen i miljöskadelagen bör omfatta också denna typ av miljöstörning. En näraliggande form av störning som inte heller nämns i miljöskyddslagen är ändring av grundvattennivån. Denna typ av störning bör uttryckligen nämnas i den nya lagen. Även skador till följd av markförorening bör omfattas av miljöskadelagen trots att sådan förorening inte nämns särskilt i miljöskyddslagen. Lika som miljöskyddslagen bör miljöskadelagen slutligen omfatta andra störningar som liknar dem som nu särskilt nämnts. Miljöskyddslagen anses bl.a. omfatta skador till följd av sådana störningar som gnistor, hetta, köld samt obehag genom insekter och andra djur. Vidare innefattas psykisk inverkan av en farlig verksamhet i grannskapet samt estetiska störningar som t.ex. förföljning av landskapsbilden.

I Miljöskadeutredningens betänkande Ersättning för miljöskador (SOU 1983:7), vilket betänkande låg till grund för miljöskadelagen, förs ett resonemang kring vilka skador som faller utanför begreppet "andra sådana störningar" i miljöskyddslagen. Därvid uttalas bl.a. följande (s. 250 f.). Skada genom brand som sprider sig från en fastighet till en annan kan normalt inte anses jämställd med de särskilt nämnda immissionsskadorna; lika litet som enligt gällande rätt faller brandskador under det lagreglerade strikta ansvaret, frånsatt om branden uppkommer genom mera varaktig gnistbildning exempelvis från en industri. I vissa fall är det däremot tänkbart att strikt ansvar för en brandskada kan åläggas utan lagstöd enligt allmänna principer om skadeståndsskyldighet för farlig verksamhet.

Miljöskadelagen erhöi i aktuell del, 3 § första stycket, följande lydelse:

Skadestånd utges för skador genom

1. förorening av vattendrag, sjöar eller andra vattenområden,
2. förorening av grundvatten,
3. ändring av grundvattennivån,
4. luftförorening,
5. markförorening,
6. buller,
7. skakning, eller
8. annan liknande störning.

Av visst intresse i sammanhanget är också de bestämmelser som intagits i 4 § miljöskadelagen, där en särskild bestämmelse införts rörande sprängningsskador. Paragrafen hade följande lydelse:

Skadestånd utges också för skador genom sprängsten eller andra lössprängda föremål, om skadan orsakas av sprängningsarbete eller av annan verksamhet som medför särskild fara för explosion.

Angående det strikta ansvaret för sådan verksamhet som avses i 4 § och inte utgör sprängningsarbeten har i lagens förarbeten uttalats följande. Ansvaret omfattar också skador genom lössprängda föremål till följd av andra verksamheter än sprängningsverksamhet. För ansvar krävs i detta fall att det föreligger särskild explosionsrisk. Detta blir framför allt aktuellt vid tillverkning av sprängämnen och andra explosiva varor. Det kan också gälla verksamhet vid oljeupplag, gasklockor och liknande. För att ansvar skall föreligga krävs dock att faran för explosion typiskt sett är betydande (prop. 1985/86:83 s. 49).

I Miljöskadeutredningens nyssnämnda betänkande (s. 144) uttalades bl.a. att det synes bära för långt att ålägga ett strikt ansvar för alla explosionsolyckor, oavsett verksamhetens art och att en sådan skärpning av den nuvarande ansvarsregeln kunde te sig väl sträng bl.a. för småföretag. Genom införandet av MB den 1 januari 1999 upphävdes miljöskadelagen, vars materiella regler dock oförändrade överfördes till 32 kap. MB (se bl.a. Bertil Bengtsson m.fl., Miljöbalken, En kommentar, Del II s. 32:2).

I doktrinen har frågan om vad som avses med uttrycket annan liknande störning - det är en sådan störning som If åberopar till stöd för sin talan - diskuterats av Bertil Bengtsson i en artikel i Festskrift till Ulf K. Nordenson (1999), Om grannelagsansvaret idag, där Bengtsson uttalar bl.a. följande (s. 23). Miljöskadelagens motiv tyder på en avsikt att låta det strikta ansvaret omfatta de allra flesta verksamheter som i någon mening kan betecknas som miljöfarliga, även störningar som inte traditionellt betecknas som immissioner. Vad som faller utanför MB:s regler tycks framför allt vara vissa hastiga händelseförlopp, som när en brand sprider sig från en fastighet till annan, när en explosion i en inte särskilt explosionsfarlig verksamhet medför att föremål kastas ut i omgivningen (jfr 4 §). Han anför vidare (s. 37). Som förut nämnts

har skada genom brand som sprider sig till en grannfastighet ansetts falla utanför miljöskadelagens regler. Det gäller ju här ett hastigt skadeförlopp som skiljer sig från de typiska immissionerna; att ålägga en fastighetsägare ett ansvar oberoende av vållande redan på den grund att branden uppkommer på hans fastighet torde också ha ansetts väl strängt. Läget blir emellertid ett annat om branden uppkommit på grund av särskilt brandfarlig verksamhet på fastigheten t.ex. sådan som medför speciell explosionsrisk.

I Hellner m.fl., Skadeståndsrätt, 6:e uppl., anføres bl.a. följande (s. 344 f.). De typer av störningar som särskilt omnämns i lagtexten (miljöskadelagen) är till övervägande del sådana som traditionellt har hänförts till "immissioner" (utom att vattenföroreningar tydligen terminologiskt inte räknats som immissioner). ... Den allmänna bestämmelsen i åttonde punkten kan givetvis ge upphov till tvivel om vad som avses. ... Några mer diskutabla gränsfall må nämnas. Gnistor räknas som störning, däremot inte att brand sprider sig. Översvämning av vatten genom att vatten på en fastighet släpps in på annans område är störning, medan det inte synes vara avsett att nederbörd som samlas på en fastighets mark och därifrån tränger in på en annan fastighet skall betraktas som störning. Skador genom att dammar brister kan också nämnas som exempel på diskutabla fall.

Hovrättens bedömning

Frågan om strikt ansvar

Av polisens brandorsaksutredning framgår bl.a. att utläckande gasol i Trossings industrilokal orsakat en explosion varvid lokalen totalförstörts och en brand uppstått och spritt sig varvid intilliggande industribyggnad antänts. Trossings har tillverkat kupade rutor av glas och för uppvärmning av glaset använt en gasol driven ugn. Gasol för ändamålet har lagrats i en friliggande, flera kubikmeter stor tank intill byggnaden. Gasoltanken var efter explosionen praktiskt taget oskadd.

Regler om strikt ansvar finns framförallt för verksamheter som medför särskilda skaderisker för omgivningen. Den verksamhet som bedrevs av Trossings kan trots de risker som föreligger vid hantering av gasol inte anses vara av det slag att den medfört en särskild explosionsrisk. Explosionen var plötslig och oväntad och skiljer sig på så sätt från de typiska immissionerna. Ovan redovisade uttalanden i förarbeten och doktrin ger uttryck för uppfattningen att skador från en brand som sprider sig till en närliggande fastighet utan att fråga är om mera varaktig gnistbildning eller liknande inte utgör en annan liknande störning enligt miljöskadelagen. Inte heller en explosion som uppstår i en i sig inte särskilt farlig verksamhet och då fråga inte är om sprängningsarbeten, omfattas av ett strikt ansvar för verksamhetsutövaren enligt miljöskadelagen. Sammantaget kan den aktuella skadan inte anses ha uppstått i en sådan mer eller mindre typisk miljöfarlig verksamhet som faller under begreppet annan liknande störning i 3 § första

stycket 8 miljöskadelagen. Då någon annan grund för skadeståndsskyldighet än strikt ansvar inte gjorts gällande skall den av If förda talan ogillas. Den talan som Trossings fört mot Länsförsäkringar är beroende av bifall till If:s talan. Vid angiven utgång skall domen gällande Trossings talan mot Länsförsäkringar upphävas.

Hovrättens domslut

Med ändring av tingsrättens dom ogillade hovrätten If:s talan mot Trossings. Hovrätten upphävde tingsrättens domslut såvitt gällde skyldigheten för Länsförsäkringar att till Trossings betala 5 000 000 kr jämte ränta.

Högsta domstolen

If överklagade och yrkade att HD skulle med ändring av hovrättens dom bifalla If:s käromål.

Trossings bestred ändring.

Trossings yrkade att HD, om If:s talan skulle vinna bifall, skulle bifalla Trossings talan mot Länsförsäkringar.

Länsförsäkringar yrkade i första hand att Trossings yrkande skulle avvisas. I andra hand bestred Länsförsäkringar ändring. HD avslog avvisningsyrkandet i beslut den 20 februari 2007 (NJA 2007 s. 105).

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, rev.sekr. Marianne Wikman Ahlberg, föreslog i betänkande följande dom:

Domskäl

Den 21 maj 1992 inträffade en explosion i Trossings Glas i Emmaboda Aktiebolags glasfabrik. Av polisens brandorsaksutredning framgår bl.a. att utläckande gasol orsakat en explosion. Trossings byggnad blev totalförstörd. Explosionen åtföljdes av en brand varvid intilliggande byggnad antändes. Fastigheter i fabriken omgivning försäkrade hos If Skadeförsäkring AB skadades. Sedan If utgett försäkringsersättning väckte If talan mot Trossings med yrkande om ersättning för vad bolaget erlagt till sina försäkringstagare i anledning av skadorna. Trossings väckte i sin tur talan mot sitt försäkringsbolag, Länsförsäkringar SAK Försäkringsaktiebolag med yrkande, för det fall If:s talan bifölls, om förpliktande för Länsförsäkringar att till Trossings utge motsvarande belopp.

If gör gällande att Trossings är strikt ansvarig för skadorna enligt 3 § första stycket 8 miljöskadelagen (1986:225), numera 32 kap. 3 § första stycket 8 MB. I vart fall är Trossings ansvarigt enligt 4 § miljöskadelagen, numera 32

kap. 4 § MB.

Frågan är om explosionen och den efterföljande branden faller in under begreppet "annan liknande störning". Denna bestämmelse möjliggör tillämpning av 3 § miljöskadelagen på andra störningar än de som uppräknas i punkterna 1-7. I Miljöskadeutredningens betänkande Ersättning för miljöskador (SOU 1983:7) s. 250 f. anges, att skada genom brand som sprider sig från en fastighet till en annan normalt inte anses jämställd med de särskilt nämnda immissionsskadorna; lika litet som enligt gällande rätt faller brandskador under det reglerade strikta ansvaret, frånsatt om branden uppkommer genom mera varaktig gnistbildning exempelvis från en industri. I betänkandet uttalades också att det synes bära för långt att ålägga ett strikt ansvar för alla explosionsolyckor, oavsett verksamhetens art och att en sådan skärpning av den nuvarande ansvarsregeln kunde te sig väl sträng för bl.a. småföretag (a. betänkande s. 144).

I Miljöbalken, En kommentar, Del II, Bertil Bengtsson m.fl., s. 32:41, anförs att det är talrika störningstyper som kan bli aktuella i sammanhanget - inte bara typiska varaktiga immissioner, såsom föroreningar och buller, utan också hastiga händelseförlopp, såsom plötsliga utströmningar av gas. Det kan verka lättare att ange sådan påverkan på omgivningen som inte skall bedömas enligt paragrafen. Det torde gälla brand som sprider sig från en fastighet till en annan, liksom översvämningsskador på grund av nederbörd ifall vattnet tränger in från en näraliggande fastighet.

När det gäller det strikta ansvaret för sådan verksamhet som avses i 4 § miljöskadelagen som inte avser skador till följd av sprängningsverksamhet, krävs enligt förarbetena att det föreligger särskild explosionsrisk. Detta blir framförallt aktuellt vid tillverkning av sprängämnen och andra explosiva varor. Det kan också gälla verksamhet vid oljeupplag, gasklockor och liknande. För att ansvar skall föreligga krävs dock att faran för explosion typiskt sett är betydande (se prop. 1985/86:83 s. 49).

Det stränga strikta skadeståndsansvar som stadgas i miljöskadelagen avser verksamheter som ger upphov till störningar i omgivningen, i regel s.k. miljöfarlig verksamhet (jfr 30 § miljöskyddslagen (1969:387) respektive 9 kap. 1 § MB). I paragrafen nämns som exempel på immissioner luftförorening och buller. När det i en verksamhet inträffar en osedvanlig händelse såsom en explosion skulle det föra för långt att ålägga verksamhetsutövaren ett strikt skadeståndsansvar. Mot bakgrund av vad som anförs i motiven kan den verksamhet som bedrevs i Trossings lokaler inte heller anses vara av det slag som medförde särskild fara för explosion.

If:s talan kan således inte vinna bifall. Vid denna utgång prövas inte Trossings reservationsvis förda talan mot Länsförsäkringar.

Domslut

HD fastställer hovrättens domslut.

HD (justitieråden Johan Munck, Leif Thorsson, Severin Blomstrand, Kerstin Calissendorff, referent, och Gudmund Toijer) meddelade den 9 oktober 2007 följande dom:

Domskäl

Den 21 maj 1992 inträffade en explosion i Trossings fabrik som totalförstörde byggnaden. Trossings bedrev verksamhet bestående i förädling av glas genom böjning efter upphettning. Såvitt kunnat utredas orsakades explosionen av att gasol i en ledning till en ugn hade läckt, till följd av sin tyngd sjunkit ned till källarvåningen och där antänts, förmodligen av en oljepannas brännare. Av brandutredningen framgår bl.a. att explosionen åtföljdes av en brand, varvid intilliggande byggnad antändes och totalförstördes. Tryckvågen och kringflygande byggnadsdelar orsakade omfattande skador även på andra byggnader i omgivningen.

If för talan mot Trossings med yrkande om utfående av ersättning för vad bolaget erlagt till sina försäkringstagare för skador orsakade av explosionen. Trossings för reservationsvis talan mot sitt försäkringsbolag, Länsförsäkringar, i enlighet med 14 kap. 5 § RB.

Frågan i målet är om Trossings är skyldigt att utge skadestånd till If för vållande av sakskada oberoende av att det inte har gjorts gällande att någon som Trossings svarar för förfarit uppsåtligt eller vårdslöst.

Den verksamhet som Trossings bedrev i fabriken kan inte anses ha varit av sådan art att ett skadeståndsansvar oberoende av uppsåt eller vårdslöshet kan komma i fråga utan lagstöd. Det lagstöd för yrkandet som är i fråga i målet är bestämmelserna i 1 och 3 §§ samt 4 § miljöskadelagen (1986:225) (i huvudsak oförändrade överförda till MB:s 32 kap.). Miljöskadelagen upphörde att gälla den 1 januari 1999 när MB trädde i kraft men skall fortfarande tillämpas i detta mål (6 § lagen, 1988:811, om införande av MB).

Enligt 1 § första stycket miljöskadelagen utgår ersättning för bl.a. sakskada som verksamhet på en fastighet orsakat i sin omgivning. Undantagen från bestämmelsens huvudregel om att skadeståndsansvaret är strikt är inte aktuella för prövningen i målet.

I 3 § miljöskadelagens första stycke anges som förutsättning för ersättning, att skadan har orsakats genom 1. förorening av vattendrag, sjöar eller andra vattenområden, 2. förorening av grundvatten, 3. ändring av grundvattennivån, 4. luftförorening, 5. markförorening, 6. buller, 7. skakning, eller 8. annan liknande störning.

Till skillnad från vad som gällde enligt bestämmelsens föregångare i 30 §

miljöskyddslagen (1969:387) föreligger inget undantag i det strikta ansvaret i det fallet att störningen varit helt tillfällig. Som skäl för att rena engångsföreteelser inte längre skulle undantas framhöll den föredragande departementschefen, att undantaget visserligen stämde väl överens med den klassiska uppfattningen om immissionsbegreppet och att det därför var förståeligt när det gällde miljöskyddslagens tillämpning på frågor om tillstånd och kontroll av miljöfarlig verksamhet. Emellertid var de sociala och humanitära skäl som talade för att en skadelidande skulle få ersättning lika starka när skadan berodde på en tillfällig störning som när den berodde på en mer varaktig störning. (Prop. 1985/86:83 s. 17 f., jfr prop. 1969:28 s. 238.) En effekt av att regler om skadestånd vid miljöskada bröts ut ur miljöskyddslagen och i stället infördes i miljöskadelagen, var att den tidigare förutsättningen för skadeståndsskyldighet - att skadan orsakats av vad som i miljöskyddslagen betecknades miljöfarlig verksamhet - upphörde. I stället blev enbart sättet som skadan uppkommit på av betydelse för åläggande av skadeståndsansvar oberoende av uppsåt och vårdslöshet.

Den punkt i 3 § miljöskadelagen som aktualiseras i förevarande mål är punkten 8, "annan liknande störning". Redan ordalydelsen innefattar en begränsning i det att inte varje skada som en verksamhet på en fastighet orsakat i sin omgivning medför att ansvaret för skadan är strikt, utan skadan skall ha orsakats av en störning som skall vara "liknande" dem i de föregående punkterna 1-7.

De störningar som anges i punkterna 1-2 och 4-7 utgör s.k. immissioner i vid bemärkelse, dvs. de medför antingen en tillfällig, varaktig eller regelmässigt återkommande skadlig inverkan på omgivningen; det saknar härvid betydelse om störningens förlopp varit långsamt eller hastigt.

I rättsfallet NJA 1996 s. 634 fann HD att även avspärrningar vid gatuarbete som försvårat tillträdet till en affärslokal kunde anses utgöra en störning som föll in under punkten 8. Det har i doktrinen framförts att tillämpningsområdet genom rättsfallet utvidgats och gränsdragningen för vad som skall anses utgöra en "annan liknande störning" blivit oklar (se Hellner i JT 1997/98 s. 197 ff. och Eriksson i Essays on Tort, Insurance, Law and Society in Honour of Bill W. Dufwa, volume 1, s. 388 f.).

Den tolkning av punkten 8 som kommer till uttryck i det nämnda rättsfallet synes ha haft till syfte att en typ av skada som i praxis tidigare hade ansetts ersättningsgill skulle vara det även efter miljöskyddslagens (senare miljöskadelagens) införande; avsikten synes inte ha varit att generellt utvidga tillämpningsområdet för 3 § miljöskadelagen. Av betydelse för domstolens ställningstagande får antas ha varit att avspärrningen förorsakats av gatuarbeten, en verksamhet som typiskt sett ger upphov till just sådana olägenheter som avses i paragrafen. Det bör också framhållas att allmänna principer om att en störning skall ha varit en påräknelig följd av den

verksamhet som förorsakat den - såsom var förhållandet i rättsfallet NJA 1996 s. 634 (se även NJA 1991 s. 720) - kan utgöra en begränsning av tillämpningsområdet för punkten 8.

En brand som sprider sig från en fastighet till en annan har traditionellt ansetts inte föranleda skadeståndsansvar enligt regler för immissioner, om inte branden uppkommit genom mer varaktig gnistbildning exempelvis från en industri. Detta torde sammanhånga bl.a. med att händelseförloppet vid en brand har ansetts på ett avgörande sätt skilja sig från sådana störningar som brukar hänföras till immissioner. Skador genom brand bör normalt inte heller omfattas av det strikta skadeståndsansvaret enligt miljöskadelagen eller numera MB (se SOU 1983:7 s. 250 f. och Bengtsson i Festskrift till Ulf K. Nordenson, 1999 s. 23). De skador som explosionen orsakade genom att brand spred sig till omgivningen utgör således inte en sådan störning som avses i 3 § första stycket miljöskadelagen. Det saknas därmed grund att ålägga Trossings ersättningsansvar med stöd av denna bestämmelse.

Bestämmelsen i 4 § miljöskadelagen reglerar ansvar för skador som uppstår genom sprängsten eller andra lössprängda föremål och utgör en specialreglering. Det kan ofta vara svårt att i efterhand bedöma om skador som uppstått vid en explosion, såsom i det nu aktuella fallet, orsakats av tryckvågen eller lössprängda föremål. Skador som uppstått till följd av tryckvåg vid en explosion bör därför bedömas analogt med 4 § miljöskadelagen (jfr Hellner-Radetzki, Skadeståndsrätt, 7 uppl. s. 342). En förutsättning för tillämpningen av 4 § miljöskadelagen är att skadan orsakats av sprängarbete eller av annan verksamhet som medför särskild fara för explosion. Den verksamhet som Trossings bedrev kan inte anses ha medfört sådan särskild fara för explosion som avses i bestämmelsen, varför inte heller skador som uppstått hos Ifs försäkringstagare på grund av tryckvågen eller kringflygande byggnadsdelar skall ersättas av Trossings.

Hovrättens domslut skall således fastställas. Med denna utgång beträffande huvudkäromålet skall Trossings talan mot Länsförsäkringar lämnas utan prövning.

Domslut

HD fastställer hovrättens domslut.

HD:s dom meddelad: den 9 oktober 2007.

Mål nr: T 165-06.

Lagrum: 1, 3 och 4 §§ miljöskadelagen (1986:225), 32 kap. 1, 3 och 4 §§ MB.

Rättsfall: NJA 1991 s. 720 och NJA 1996 s. 634.

Sökord: Brand; Immission; Strikt ansvar; Skadestånd; Miljöstörning; Tryckvåg

---